

ZAMONAVIY TA'LIM TARBIYA JARAYONINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Alibayeva Jansaya Oybek qizi

Navoiy viloyati, Konimex tumani 23-maktab o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14511846>

Annotatsiya. Ushbu maqolada, ta'limning asosiy psixologik va pedagogik jihatlarini va ularning o'qitish va o'rganishga ta'sirini, psixologiya va pedagogikning o'zaro bog'liqlik va o'quv jarayonini tahlil qilish mumkin bo'lgan mavzularni, zamonaviy talimning shaxsiy muammolari, davolash texnikasi va talimning o'rtacha munosabati, pedagogik texnikalar va ta'limning o'rtacha munosabati, pedagogik jarayonning usullari, mustaqillikni qo'llab-quvvatlash roli haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar. Psixologik, pedagogik, kognitiv, motivatsiya, differentsiallashtirish.

Ta'lim inson rivojlanishining asosiy jihati bo'lib, intellektual, ijtimoiy, ruhiy va jismoniy o'sishni rivojlantirishga qaratilgan. Samarali ta'lim tajribasini ta'minlash uchun ta'lim jarayoniga ta'sir qiluvchi psixologik va pedagogik xususiyatlarni tushunish juda muhimdir. Ta'limning asosiy psixologik xususiyatlaridan biri kognitiv rivojlanish kontseptsiyasidir. Kognitiv rivojlanish deganda bilim, tushunish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini egallash jarayoni tushuniladi. O'quvchilar rivojlanishning turli bosqichlarini bosib o'tgan sari, ularning axborotni qayta ishlash, muammolarni hal qilish va turli tushunchalar o'rtasidagi aloqalarni o'rnatish qobiliyati ham rivojlanadi. Shunday qilib, o'qituvchilar o'quv tajribasini ishlab chiqishda va ularning taraqqiyotini baholashda o'z talabalarining kognitiv qobiliyatlarini hisobga olishlari kerak.

Ta'limning yana bir muhim psixologik xususiyati motivatsiyadir. Motivatsiya o'quvchilarning o'quv faoliyati bilan shug'ullanishga va qiyinchiliklarga bardosh berishga tayyorligini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasiga ta'sir qiluvchi turli omillarni, masalan, ularning shaxsiy qiziqishlari, maqsadlari va o'z qobiliyatlari haqidagi e'tiqodlarini tushunishlari kerak. Ijobiy va rag'batlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni o'z bilimlarini egallashga va akademik muvaffaqiyatga intilishga undashlari mumkin.

Kognitiv rivojlanish va motivatsiyadan tashqari, o'quvchilarning o'rganish tajribasini shakllantirishda ta'limning ruhiy jihatlar ham muhim rol o'ynaydi. Tuyg'ular o'quvchilarning diqqatini jamlash, ma'lumotni saqlash va material bilan shug'ullanish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. O'qituvchilar ruhiy farovonlikka yordam beradigan va ochiq muloqotni rag'batlantiradigan qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv sinf muhitini yaratishi kerak. Talabalarining his-tuyg'ularini tan olish va ularga murojaat qilish orqali o'qituvchilar o'rganish uchun xavfsiz maydon yaratishi va o'quvchilarga chidamlilik va engish strategiyalarini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Ta'limning yana bir psixologik xususiyati individual farqlar tushunchasidir. Har bir talaba o'zining ta'lim tajribasini shakllantiradigan o'ziga xos kuchli tomonlari, qiyinchiliklari va o'rganish uslublariga ega. O'qituvchilar xilma-xillikni qabul qilishlari va o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish uchun o'qitish usullarini moslashtirishlari kerak.

O'quvchilarning farqlarini tan olish va nishonlash orqali o'qituvchilar barcha talabalar uchun akademik muvaffaqiyatlarga yordam beradigan yanada inklyuziv va adolatli o'quv muhitini yaratishi mumkin.

Pedagogik tomondan, ta'limning yana bir asosiy xususiyati - bu iskala tushunchasi. Iskala o'quvchilarga yangi tushunchalar va ko'nikmalarni o'rganishda tizimli yordam va yo'l-yo'riq berish jarayonini anglatadi. O'qituvchilar murakkab vazifalarni kichikroq, boshqarilishi mumkin bo'lgan bosqichlarga bo'lish, fikr-mulohaza va rag'batlantirish hamda o'quvchilarning ishonchi va malakasiga ega bo'lishlari uchun mas'uliyatni bosqichma-bosqich bo'shatish orqali o'rganishni rivojlantirishi mumkin. O'quv tajribalarini to'plash orqali o'qituvchilar talabalarga mavjud bilim va ko'nikmalarni mustahkamlashga va materialni chuqurroq tushunishga yordam berishlari mumkin.

Ta'limning yana bir muhim pedagogik xarakteristikasi - bu farqlash tushunchasi. Differentsiatsiya o'quvchilarning sinfdagi turli ehtiyojlarini qondirish uchun o'qitishni moslashtirishni o'z ichiga oladi. Pedagoglar o'quvchilarning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ta'lim uslublarini moslashtirish uchun o'quv faoliyati mazmuni, jarayoni va mahsulini o'zgartirish orqali ta'limni farqlashlari mumkin. Ta'limni differentsiallashtirish orqali o'qituvchilar, ularning kelib chiqishi yoki qobiliyat darajasidan qat'i nazar, barcha o'quvchilarning ehtiyojlarini qondiradigan yanada shaxsiylashtirilgan va qiziqarli ta'lim tajribasini yaratishi mumkin.

Hamkorlik ta'limning yana bir muhim pedagogik xususiyatidir. Hamkorlikdagi ta'lim o'quvchilarning umumiy maqsadlarga erishish, muammolarni hal qilish va fikr almashish uchun guruhlarda birgalikda ishlashini o'z ichiga oladi. O'qituvchilar guruh faoliyatini tashkil etish, ijobiy muloqot va jamoaviy ishlashni rag'batlantirish hamda o'quvchilarga shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish va amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini yaratish orqali hamkorlikni rivojlantirishi mumkin. Hamkorlikni rag'batlantirish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga maktabda va undan tashqarida muvaffaqiyatga erishish uchun muhim bo'lgan tanqidiy fikrlash, muloqot va etakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

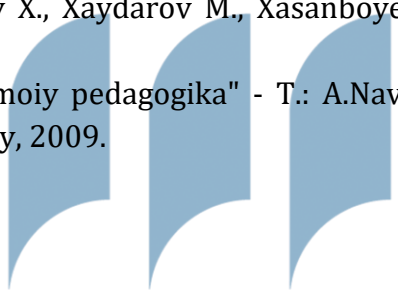
Teskari aloqa va baholash ham ta'limning muhim pedagogik xususiyatlari hisoblanadi. Fikr-mulohazalar talabalarga ularning faoliyati va taraqqiyoti haqida o'z vaqtida va konstruktiv ma'lumot berishni o'z ichiga oladi. Pedagoglar o'quvchilarning kuchli tomonlari va o'sish yo'nalishlarini aniqlash, ularni o'rganishga yo'naltirish va ularni yaxshilashga undash uchun fikr-mulohazalardan foydalanishi mumkin. Baholash o'quvchilarning bilim, ko'nikma va tushunchalarini testlar, viktorinalar, loyihalar va taqdimotlar kabi turli usullar yordamida baholashni o'z ichiga oladi. O'quvchilarga muntazam ravishda fikr-mulohaza va baho berish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning taraqqiyotini kuzatishi, o'rganishdagi kamchiliklarni aniqlashi va o'quvchilar ehtiyojlarini qondirish uchun o'qitishni moslashtirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ta'limning psixologik va pedagogik xususiyatlarini tushunish o'quvchilarning o'sishi va muvaffaqiyatiga yordam beradigan samarali ta'lim tajribasini yaratish uchun juda muhimdir. Kognitiv rivojlanish, motivatsiya, ruhiy farovonlik, individual farqlar, iskala, farqlash, hamkorlik, fikr-mulohaza va baholash kabi omillarni hisobga olgan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning o'rganishi va faolligini qo'llab-quvvatlaydigan o'quv amaliyotlarini ishlab chiqishlari mumkin. Ushbu xususiyatlarni o'zlashtirib, ularni o'qitish

amaliyotiga kiritish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarish va umrbod ta'lim oluvchilarga aylanish imkoniyatini beradigan dinamik va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

References:

1. M.Toxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida. Pedagogika. Darslik. T.: O'zbekiston faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
2. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. Darslik. - T.: "A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi 2001.
3. Hoshimov K., Nishonova S., Inomova M., Hasanov R. Pedagogika tarixi. O'quv qo'll. - T.: O'qituvchi 1996.
4. Hoshimov K., C.Ochil. O'zbek pedagogikasi antologiyasi. O'quv qo'll. I-jild. -T.: O'qituvchi, 2010.
5. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi. Darslik. - T.: "Fan va texnologiyalar" nashriyoti, 2008.
6. Xasanboyev J., To'raqulov X., Xaydarov M., Xasanboyeva O. Pedagogika fanidan izoxli lug'at. - T., 2008.
7. Egamberdiyeva N.M. "Ijtimoiy pedagogika" - T.: A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, A.Navoiy, 2009.

INNOVATIVE
ACADEMY